

niet-Nederlandse nationaliteit 'naar Westerbork te vervoeren' (en dus te deporteren),¹ daaromtrent geen enkel bericht gegeven had aan wie dan ook van de betrokkenen, en dat hij er zich bij had neergelegd dat in de eerste transporten uit Amsterdam vooral Duitse Joden, onder hen veel jongeren, opgenomen waren. Hoe dat zij, de animositeit in Westerbork tegen de Duitse Joden was groot: ze commandeerden teveel. 'Het euvel', aldus Mechanicus,

'schuilt in hoofdzaak bij het ondergeschikte personeel, bij barakkenleiders, portiers, keukenbazen, bedrijfsleiders – mannen van wie de meesten voor het eerst in hun leven iets te zeggen hebben gekregen, deel nemen aan de macht en daarvan een apert misbruik maken.'²

Was het alleen een kwestie van wijze van optreden? Zeker niet: wie in Westerbork was, constateerde dat er naar verhouding veel meer Duitse dan Nederlandse Joden aanwezig waren, begin augustus '43 (kort voor het einde van de periode van *frequente* deportaties) ca. zesduizend Nederlandse en ca. vierduizend Duitse Joden.³ Het was evident dat die Duitse Joden in de eerste plaats zichzelf en de hunnen beschermd hadden. Geen lid en geen functionaris van de Joodse Raad mocht hun dat overigens verwijten: zij hadden hetzelfde gedaan.

Alwie in Westerbork een functie had, was niet alleen in feite ver verheven boven het te deporteren 'plebs', maar *voelde* het veelal ook zo en gedroeg zich dus dienovereenkomstig: gewende aan zijn taak, stompte af (men denke aan wat een lid van de *Fliegende Kolonne* schreef: 'Een gewoon transport raakt ons nauwelijks meer'), werd een gevoelloze machine die louter voortgedreven werd door de drang tot zelfbehoud. Dezulken, aldus een jonge Haagse Jood, I. Spetter (voor wie een korte periode van werkzaamheid in het kamp voldoende was om tot het besluit te komen naar Zwitserland te vluchten⁴),

'stapten als pedante potentaten door het ontzaglijke leed met hoge glimmende

¹ JR: Notulen, 25 febr. 1942, p. 1. ² Ph. Mechanicus: *In dépôt*, p. 29. ³ A.v., p. 121. ⁴ Spetter is samen met zijn vrouw en mijn tweelingbroer en schoonzusje in maart '43 door de Zwitserse grensautoriteiten, als zovelen, niet toegelaten. Deze vier jonge mensen bevonden zich enige tijd later in een groep die via een van de *escape-lines* uit Brussel naar Spanje trok. Er was in de groep een verraadster. De gehele groep werd aan de voet van de Pyreneeën gearresteerd. Alle Joden in de